

A B C D E F G H I J K L Ł M N O P R S T U V W X Y Z

Nr LUBUSKIE

4964

1. Obiekt

KOŚCIÓŁ FILIALNY P.W. ŚW. ANTONIEGO

2. Czas powstania

poł.XVIII w.

3. Miejscowość

B R Z E Ź N O

4. Adres Brzeźno
69-200 Sulęcín

nr hipoteczny

5. Przynależność administracyjna
województwo gorzowskie

gmina Sulęcín

pow. SULECÍN

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Breesen (do 1945 r.)

7. Przynależność administracyjna
przed 1 VI 1975

województwo zielonogórskie

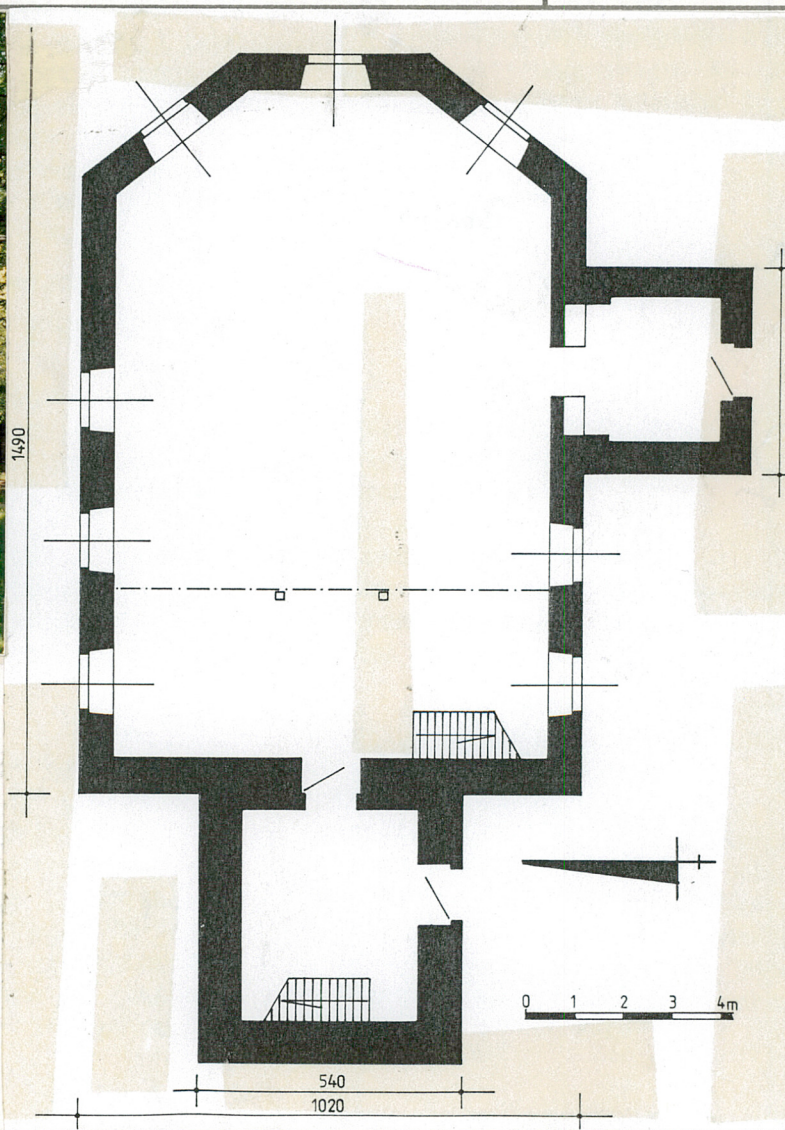
powiat Sulęcín

8. Właściciel i jego adres
Kuria Diecezjalna Zielonogórsko - Gorzowska
65-075 Zielona Góra
ul. Powstańców Wlkp. 1

9. Użytkownik i jego adres
Parafia rzymsko-katolicka
p.w. MB Różańcowej
w DŁUGOSZYNIE
69-200 Sulęcín

10. Rejestr zabytków

Nr 184 data 30.11.1976 r.
L-323/A

1890r.

Orientacja

Brzeźno to niewielka wieś sołecka, położona ok. 3,5 km na południowy-zachód od Sulęcina (siedziba UMiG), przy bocznej drodze z Długoszyńska do Torzymia; najbliższa stacja kolejowa w Sulęcinie zapewnia połączenie na linii Rzepin - Międzyrzecz. Sąsiednie miejscowości to: od północy (4 km) Długoszyń; od zachodu (5 km) Lubień w gm. Osno Lubuskie; od południa (3,5 km) Rychlik). Wieś usytuowana w północnej części Pojezierza Lubuskiego, w terenie lekko po-fałdowanym (na obszarze tzw. Wzgórz Osieńsko - Sulechowskich), otoczona od wschodu i zachodu (w odległości 1 km) lasami iglastymi i mieszаныmi. Rozplanowanie przestrzenne wsi w formie regularnej owalnicy, wytyczonej na osi N - S. Pierzeje pełne (łukowate), zwarte, rozdzielone wrzecionowatym i wielodzielonym nawsiem. Zabudowa zagrodowa, średnio i pełnorolna.

Sytuacja

Kościół filialny p.w. Św. Antoniego zlokalizowany jest pośrodku wsi, na nawsiu. Działka kościelna rozplanowana między trzema drogami wiejskimi (na wyraźnym wyniesieniu terenu), niewielka, czworoboczna (50 x 45 m), ogrodzona historycznym murem kamienno-ceglanym; wjazd od północy i południa przez 2-skrzydłowe bramy. Parcela obsadzona - z trzech stron - zwałtymi szpalerami grabowymi i bukowymi, na wysokości głównej drogi wiejskiej zabytkowy szpaler lip. Kościół posadowiony pośrodku działki (bliżej wschodniego boku), zorientowany na osi W - E. Po zachodniej stronie kościoła wyraźne ślady dawnego cmentarza (kolumna - nagrobek oraz fundamenty grobowca i nagrobków). Od północy do działki kościelnej przylega zagroda chłopska Nr 30, w której znajduje się ryglowa, XIX-wieczna chałupa.

Materiał, technika, konstrukcja

Posadowienie - obiekt osadzony na ławach fundamentowych z kamienia polnego, cokoł architektonicznie niewyodrębniony.

Ściany - obwodowe nawy, przybudówki południowej i wieży (do wys. 460 c.) murowane z kamienia polnego na zaprawie wapiennej, wyprawione od zewnątrz nakrapianym tynkiem wapienno-cementowym ("baranek") o popielatej barwie. Opaski okien i drzwi - gładki, bielony tynk. Grubość ścian nawy ok. 65 cm, wieży ok. 80 cm. Od wewnątrz ściany (nawy i przyziemia wieży) wyprawione gładkim, bielonym tynkiem wapiennym. Górna część wieży o konstrukcji szkieletowej, opartej na słupach nośnych (po 5 w każdej ze ścian), osadzonych w podwalinie, ułożonej na koronie dolnej, kamiennej części korpusu wieży. Element wzmacniający stanowi centralny słup, wczopowany w belki stropowe kruchty (skrzyżowane); od niego ukośnie ku górze i dołowi odchodzą zastrzały. Dodatkowo konstrukcję wzmacniają rozpory między słupami środkowymi ścian a słupem centralnym. Słupy ścian obwodowych spięte trzema poziomami rygli i górą oczepek oraz przynaroznymi zastrzałami. Przekroje: słupy nośne (obwodowe) - 20 x 30 cm, słup środkowy - 25 x 30 cm, rygle - 22 x 22 cm. Od zewnątrz ściany ryglowe odeskowane i oblistwione.

Stropy - w sali kościelnej drewniany, belkowy, nagi strop z deskową powałą (wtórne podbicie z płyt pilśniowych). Pomędzy kondygnacjami wieży stropy drewniane, belkowe, nagie, nad III kondygnacją belki w układzie promienistym z deskową powałą.

c.d. wkładka nr 1

Historia kościoła

Pierwsza wzmianka o istnieniu kościoła w Brzeźnie pochodzi z 1405 r., należał on wówczas do miasta i płacił biskupstwu 2 talenty rocznie. Patronami byli joannici, a od XIX w. państwo pruskie. W okresie międzywojennym w archiwum parafialnym w długoszyńskim przechowywano księgi kościelne (prowadzone od 1763 r.) i rachunki (od 1612 r.). Inwentaryzowany obiekt to trzecia z kolei świątynia w tej wsi, o pierwszym, średniowiecznym braku danych na temat konstrukcji, drugi drewniany (wzmianki z 1694 r.) z drewnianą wieżą. Obecny kościół został wzniesiony w latach 1773-1774; wieża i przedsionek południowy pochodzą z tego samego okresu. Ze starszej świątyni przeniesiono cenne wyposażenie. W 1918 r. zarekwirowano dzwon o średnicy 85 cm na potrzeby armii. W 1939 r. sprowadzono dzwon z pobliskiego Trześniówki. W latach II wojny światowej kościół nie ucierpiał.

Salowy kościół z Brzeźna nie wykazuje nawiązań do historycznych form stylowych - być może w wyniku remontów w XIX i XX w. Charakter przesklepień otworów okiennych odpowiada wzorcom stylowym XVIII-wiecznego budownictwa sakralnego

Nieistniejące obecnie, historyczne wyposażenie kościoła stanowiły m.in: stalle rozmieszczone wzdłuż ścian; cynowy kielich z 1803 r.; cynowa, sześciokątna butelka z 1687 r.; dzwon o średnicy 66 cm z 1572 r.; dzwon o średnicy 85 cm z przełomu XIV i XV w.; dzwon o średnicy 66 cm z 1661 r.

c.d. wkładka nr 1

<p>14. Kubatura</p> <p>1560 m³</p>	<p>15. Powierzchnia użytkowa</p> <p>186 m² - pow. zabudowy</p>	<p>16. Przeznaczenie pierwotne</p> <p>kościół ewangelicki</p>	<p>17. Użytkowanie obecne</p> <p>kościół rzym.-katolicki</p>
<p>18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja</p> <p>W latach 70-tych XX w. przeprowadzono pierwszy większy remont, kiedy to położono nowe posadzki, naprawiono stropy, wydzielono salkę katechetyczną na emporze i przeprowadzono konserwację ołtarza. W l. 80-tych wykonano nowe tynki elewacyjne.</p>		<p>19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)</p> <p>Ogólny stan zachowania dobry, bez zagrożeń konstrukcyjnych. Drobne spękania ścian przy otworach okiennych, częściowo uszkodzone drewniane elementy konstrukcyjne wieży. Niewielkie zawilgocenie ścian (w obrębie absydy).</p> <p>20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie</p> <p>Kościół jest elementem waloryzującym krajobraz kulturowy wsi, należy utrzymać dotychczasowe rozplanowanie działki wraz z zadrzewieniem i ogrodzeniem. Kościół z Brzeźna jest wpisany do rejestru zabytków woj. gorzowskiego i podlega ochronie konserwatorskiej. Zachowania w niezmiwnionej postaci wymaga bryła obiektu, kompozycja elewacji, rodzaj pokrycia dachu i kolorystyka tynków. Zaleca się wykonanie inwentaryzacji konserwatorskiej zabytkowego ołtarza i podjęcie profesjonalnych prac konserwatorskich, renowacji winna być poddana chrzcielnica. Rodzaj i zakres prac remontowo-budowlanych należy uzgadniać z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków w Gorzowie Wlkp.</p>	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

22. Biblioteka

H. Berghaus, Landbuch der Mark Brandenburg und des Markgrafthums Nieder-Lausitz in der Mitte des 19 Jahrhunderts oder geographisch-historisch-statistische Beschreibung der Provinz Brandenburg, Bd. III, Brandenburg 1856.

F.W.A. Bratring, Statistisch-topografische Beschreibung der gesamten Mark Brandenburg, Bd. III, Berlin 1809.

H.E. Kubach, Die Kunstdenkmäler des Kreises Oststernberg, Bd. 3, Stuttgart 1960.

L. Wedekind, Sternbergische Kreis-Chronik. Geschichte der Städte, Flecken, Dorfer, Kolonien, Schlosser und dieses Landestheils von der frühesten Vergangenheit bis auf die Gegenwart, Zielesing 1855

23. Źródła ikonograficzne i fotografia (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

Mapa sztabowa wsi Brzeźno (Breesen) z 1890 r. - kserokopia ze zbiorów PSOZ w Gorzowie Wlkp.

24. Uwagi różne

Karta ewid. Am 647

25. Opracował

mgr Cezary Nowakowski, BSiDK Sz-n, XII.1996 r.

tekst

imię, nazwisko, data, podpis

plany, rysunki

mgr C. Nowakowski, mgr W. Witek, BSiDK Sz-n, XII.1996

imię, nazwisko, data, podpis

zdjęcia fotogr.

mgr Cezary Nowakowski, BSiDK Sz-n, X.1996 r.

imię, nazwisko, data, podpis

miejsce przechowywania negatywów PSOZ w Gorzowie Wlkp.

KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

WOJEWÓDZKI ODDZIAŁ
PAŃSTWOWEJ SŁUŻBY OCHRONY ZABYTKÓW
ul. Jagiellończyka 8
66-413 GORZÓW WLKP.
tel./fax (095) 223-612, 215-295

Wojewódzki Konserwator Zabytków

mgr Władysław Chrostowski
19.10.1996

27. Załączniki

3 wkładki

1. Miejscowość B R Z E Ź N O	2. Obiekt KOŚCIÓŁ FILIALNY P.W. ŚW. ANTONIEGO	3. Zawartość wkładki tekst, sytuacja, foto
---------------------------------	---	---

c.d. rubr. 12

Na cmentarzu przykościelnym znajdował się - odlany z żelaza (w kształcie kamienia z wazą) nagrobek Theodora Gottlieba Roestela (1781 - 1822).

c.d. rubr. 13

Wieżba dachowa - korpusu krokwiowo-jętkowa. Jętki wsparte obustronną ścianą stolcową. Ukośnie rozmieszczone (zdwojone) stojce podpór stolcowych wspierają płatwie stolcowe (stojce zewnętrzne) lub jętki (stojce wewnętrzne). Stojce wewnętrzne wzmocnione rozporami i mieczami. Pary stojców dodatkowo wzmocnione parami zastrzałów. Stopy krokwi osadzone w belkach stropowych, a stopy stojców podpór stolcowych w płatwiach stopowych. Elementy więźby obrobione "od topora". Przekroje materiału ciesielskiego znaczne: krokwie - 19 x 21 cm, podpory stolcowe - 22 x 28 cm, jętki i rozpory 20 x 24 cm. Konstrukcja hełmu wieży oparta na centralnym słupie nośnym (tzw. mnichu) i ośmiu promieniście rozmieszczonych krokwiach elementy wzmacniające to zastrzały i rozpory, rozmieszczone w kilku poziomach.

Pokrycie dachu - połacie dachu korpusu nawy i przybudówki południowej pokryte ceramiczną dachówką karpiówką, ułożoną "w koronkę"; kalenica i naroża z ceramicznymi gąsiorami. Hełm wieży łupkowy, ułożony "w łuskę". Połacie dachowe zaopatrzone w rynny z blachy ocynkowanej.

Posadzki, podłogi - w kruchcie i sali kościelnej wtórne posadzki lastrykowe (pierwotna podłoga ceglana). W zakrystii, na emporze i poddaszu drewniane podłogi deskowe.

Schody - na emporę - jednobiegowe, drewniane, policzkowe z prostymi, drewnianymi poręczami. Malowane olejno na ciemno-brązowo. Analogiczne schody w obrębie kruchty, na wyższych kondygnacjach wieży drewniane drabiny.

Okna - otwory okienne w formie stojących prostokątów z nadprożami w formie łuków koszowych, nieznacznie rozglifione do wewnątrz, podzielone drewnianym słupkiem. Okna krosnowe, pojedyncze, stałe, 6-kwaterowe. Przeszklenie ze zwykłego szkła okiennego. Na wieży otwory akustyczne prostokątne z drewnianym zapierzeniem żaluzjowym. W obrębie nawy okna rozmieszczone asymetrycznie, rytmicznie, w ścianie północnej 3 okna, w południowej - dwa; po jednym w ścianach trójbocznej absydy. W zakrystii jedno okno.

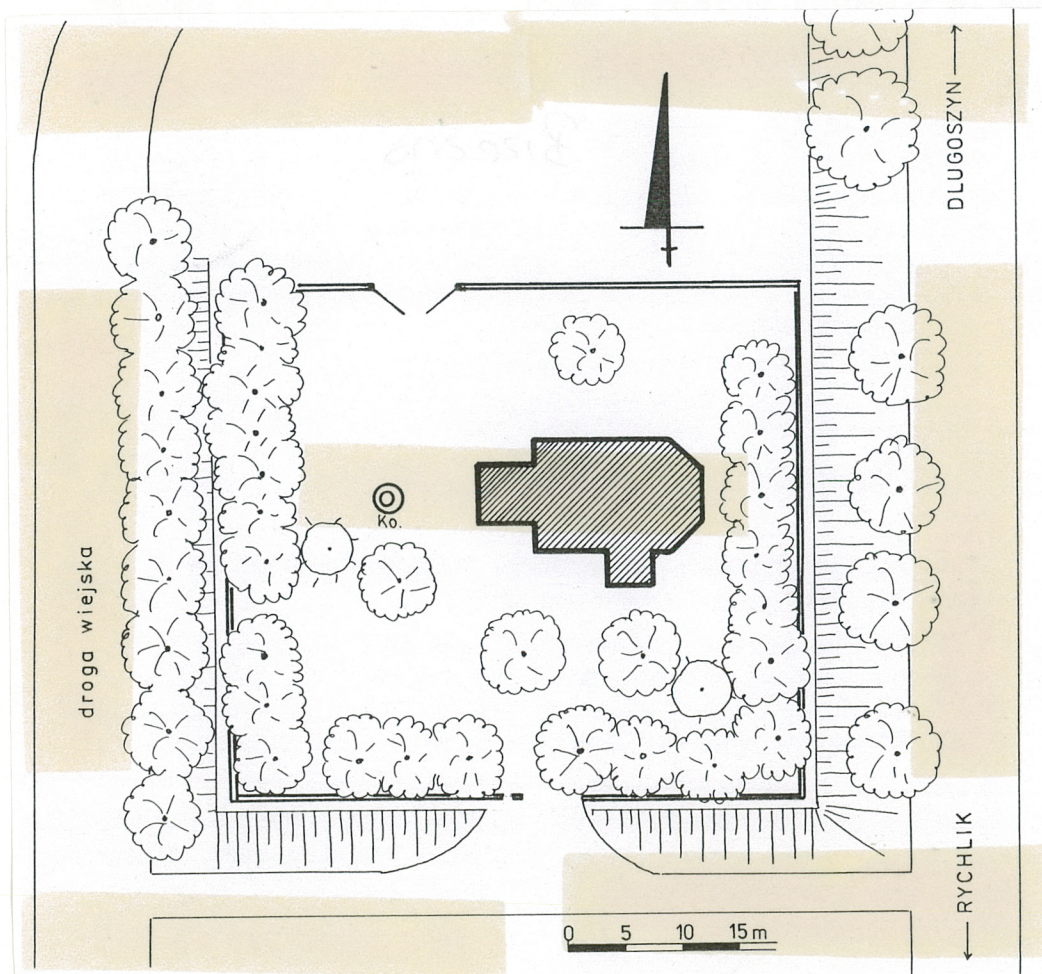
Drzwi - stolarka drzwiowa jednorodna (możliwe, że XVIII-wieczna). Drzwi jednoskrzydłowe, dwuwarstwowe, deskowo-klepkowe na zawiasach hakowo-pasowych, kowalskiej roboty. Zewnętrzne drzwi do wieży i zakrystii posiadają masywne zamki puszkiowe. Drzwi malowane olejno na brązowo.

c.d. wkładka nr 2

Wkładkę założył: mgr C. Nowakowski, XII 1996 r.....

Miejsce przechowywania negatywów: PSOZ w Gorzowie Wlkp.
Oprac. BSiDK Sz-n, ul. Jagiełły 9a/11. tel. 091 489-076

Wzór CDZ 1978 r.

1. Miejscowość B R Z E Ź N O	2. Obiekt KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚW. ANTONIEGO	3. Zawartość wkładki tekst, foto
---------------------------------	---	-------------------------------------

c.d.rubr. 13

R z u t

Kościół wzniesiony na planie prostokąta, z trójbocznym zamknięciem od wschodu. Rozpiętość w osi W - E 1490 cm, w osi N S - 1020 cm, długość boków zamknięcia wschodniego - 400 cm. Do wnętrza nawy prowadzi 2 wejścia - południowe (przez zakrystię) i zachodnie (przez kruchtę w przyziemiu wieży). Przybudówka-zakrystia po południowej stronie, na rzucie prostokąta o wym. 420 x 340 cm. Przy szczycie zachodnim - na osi - wieża związana konstrukcyjnie z korpusem; założona na planie kwadratu o boku 540 cm. Wejście do wieży umieszczone symetrycznie w ścianie południowej.

B r y ł a

Jest to obiekt trzybryłowy, zróżnicowany wysokościowo. Korpus nawy w formie leżącego graniastosłupa z wysokim dachem dwuspadowym, który nad częścią wschodnią ma formę trójpołaciową. Wysokość całkowita korpusu nawy ok. 1060 cm; stosunek wysokości ścian do wysokości dachu jak 6 : 5. Południowa przybudówka-zakrystia prostopadłościenna, nakryta osobnym dachem trypołaciowym. Wysokość całkowita ok. 720 cm; stosunek wysokości ścian do wysokości dachu jak 2 : 1. Wieża - stojący prostopadłoscian o podstawie kwadratu ze strzelistym, 8-połaciowym, ostrosłupowym hełmem. Wysokość całkowita wieży ok. 2250 cm. Kościół w Brzeźnie to obiekt jednokondygnacyjny, niepodpiwniczony, bez krypty grzebalnej z nieużytkowym poddaszem. Wieża trzykondygnacyjowa.

E l e w a c j e

Elewacja północna i południowa korpusu nawowego trzyosiowe, asymetryczne, bez detalu architektonicznego. Elewacje wyprawione (wtórnie) nakrapianym tynkiem wapienno-cementowym ("baranek") w szarej tonacji. Pewne ożywienie stanowią białe opaski otworów okiennych i drzwiowych (tynk gładki). Pierwotny charakter elewacji zatarty w wyniku remontów XIX-wiecznych i XX wiecznych.

W n ę t r z e

Pierwotna organizacja i charakter wnętrza w znacznym stopniu zachowane. Od wewnątrz ściany wyprawione gładkimi tynkami wapiennymi, białe. Przy zachodniej ścianie empora organowa, oparta na 2 słupach; balustrada pełna, płycinowa, dzielona pseudotralkowaniem. Podwalina empory ze snycerskim, ażurowym motywem akantu. Empora malowana olejno w różnych odcieniach brązu. Po 1945 r. w obrębie empory ustawiono deskowe przypierzenie - wydzielając salkę katechetyczną. Zmianie uległ charakter stropu i posadzki. Wtórnie wykonano podwyższenie prezbiterium.

Wkładkę założył: mgr. C. Nowakowski... XII. 1996. r.

c.d. wkładka nr 3

Miejsce przechowywania negatywów:PSOZ w Gorzowie Wlkp.
Oprac. BSŁK Sz-n, ul. Jagiełły 9a/11. tel. 091 489-076

Wzór ODZ 1978 r.

3

5.

4.

6.

1. Miejscowość B R Z E Ź N O	2. Obiekt KOŚCIÓŁ PAPIAŁNY P.W. ŚW. ANTONIEGO	3. Zawartość wkładki tekst
---------------------------------	---	-------------------------------

3.d. rubr. 13

W y p o s a ż e n i e

Zachowane wyposażenie historyczne: przy ścianie szczytowej - pierwotnie ambonowy - ołtarz z I poł. XVII w. Zawiera on elementy starszego, gotyckiego (XV-wiecznego) pentaptyku. W każdym ze skrzydeł ołtarza po 6 polichromowanych, drewnianych figur świętych (wys. 57 cm), jedynie część rozpoznawalna z uwagi na brak atrybutów. Kosz ambony niezachowany, jak również postać siedzącego Chrystusa. Zwieńczenie ołtarza w formie uskokowo-falistego szczytu z ornamentem wstęgowo-cęgowym (I poł. XVIII w.). Obecnie w centralnym polu nastawy drewniany krucyfiks (ok. poł. XIX w.). Mensa skrzyniowa, murowana z cegły i tynkowana. Drewniana, sześcioboczna chrzcielnica z końca XVII w., umieszczona w niej misa chrzcielna, cynowa, o średnicy 34 cm z 1681 r. W wieży na dwuprzęsłowej, koźłowej dzwonnicy (na stalowym łożu) zawieszony jest spiżowy XIX-wieczny dzwon o średnicy 55 cm.

I n s t a l a c j e

Elektryczna 220 V, odgromowa. *

S p i s f o t o g r a f i i :

1. Elewacja południowa i fragment wieży
2. Widok ogólny od połud.-wschodu
3. Elewacja północna
4. Elewacja wschodnia
5. Wnętrze - widok w kierunku ołtarza
6. Wnętrze - widok w kierunku empory muzycznej
7. XVII-wieczny ołtarz ambonowy
8. Więźba dachowa - widok ogólny w kierunku wschodnim
9. Fragment więźby dachowej - w połaci północnej
10. Fragment konstrukcji szkieletowej w obrębie wieży

Wkładkę założył: mgr C. Nowakowski, XII 1996 r.....

Miejsce przechowywania negatywów: PSOZ w Gorzowie Wlkp.....
Oprac. BSiDK Sz-n, ul. Jagiełły 9a/11. tel. 091 489-076

Wzór ODZ 1978 r.

8.

9.

10.

11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.